

Vážení čitatelia,

výskum slovenského filmu prešiel za poslednú dekádu zásadnou premenou. Autori vo svojich štúdiách začínajú uvedomelo rozlišovať medzi slovenským filmom ako estetickým artefaktom, ku ktorému možno pristupovať z perspektívy filozofie umenia či historiografie, a slovenskou kinematografiou ako špecifickým sociálnym poľom, na ktoré možno nazerať z metodologickej perspektívy antropológie, sociálnej psychológie či sociológie. Tematické číslo, ktoré vám predkladáme, integruje kompletne spektrum aktuálnych prístupov, a to tak k slovenskému filmu, ako aj k slovenskej kinematografii.<sup>1</sup>

Autor úvodnej štúdie Juraj Oniščenko sa venuje analýze estetických prameňov prvého slovenského celovečerného filmu *Jánošík* z roku 1921. Text otvára kritickým komentárom doteraz dostupných historických prác a pokračuje analýzou filmu i dostupných literárnych a divadelných prameňov. Za základné spojenie medzi pramenými textami a filmovou adaptáciou považuje vynárajúcu sa, respektíve otvorene manifestovanú modernitu, ktorá sa vo filme prejavuje tzv. estetikou úžasu.

Štúdia Štefana Timka, balansujúca na pomedzí estetiky a sociálnej psychológie, popisuje reprezentáciu holokaustu na prípadových štúdiách štyroch slovenských povojnových filmov, *Námestie svätej Alžbety* (1965), *Obchod na korze* (1965), *Nedodržaný sľub* (2009) a *Správa* (2020). Text tak plasticky dopĺňa teatrologické výskumy Lucie Mihálovej venované reprezentácii holokaustu v slovenských divadelných hrách,<sup>2</sup> keď zdôrazňuje iba postupné vyrovnávanie sa slovenskej kinematografie s problematickými otázkami spojenými s integráciou kontroverznej minulosti do našej súčasnej národnej identity.

Otázka národnej identity sa vynára ako dôležitá téma i v nasledujúcej štúdii Lenky Hashimoto Králikovej. Komparatívny výskum japonského a slovenského denníkového filmu popisuje aktívny proces utvárania identity v slovenskom denníkovom filme, ktorý v japonskom filme absentuje. Štúdia tak akcentuje výhodu dlhodobého a postupného historického vývoja žánru v Japonsku, ktorý stojí v kontraste s jeho náhlým objavením sa v slovenskom prostredí v poslednom desaťročí.

Odlíšny prístup k analýze pramenného materiálu volí Martin Palúch. Jeho štúdia predstavuje slovenskému filmologickému prostrediu koncepciu archiveológie, pričom deduktívna analýza filmových prameňov sa stáva demonštráciou využiteľnosti daného teoretického konštruktú. Na príklade analýzy privlastneného filmu tak nadväzuje na prácu teoretičiek Márie Ferenčuhovej a Jany Dudkovej, s cieľom popísať možnosti filmového média ako pramenného materiálu vo výskume súdobej spoločnosti.<sup>3</sup>

Štúdia Marka Slováka je postavená na sémanticko-syntakticko-pragmatickom prístupe Ricka Altmana, čím prepája estetickú analýzu filmu ako pramenného mate-

<sup>1</sup> Za posledné dva roky vyšli dve publikácie venované metodológii výskumu filmu i kinematografie. Pozri PAŠTĚKOVÁ, J. *Súčasné filmové teórie 1. Nové rámce, iné problémy*. Bratislava : VŠMU, 2019; URBAN, M. *Kvalitatívny výskum vo svete umenia*. Bratislava : VEDA, 2020.

<sup>2</sup> Pozri MIHÁLOVÁ, L. Divadelné reflexie Slovenskej republiky 1939 – 1945 v 21. storočí. In *Slovenské divadlo*, 2018, roč. 66, č. 2, s. 176 – 194; MIHÁLOVÁ, L. Epické princípy v slovenských divadelných inscenáciách po roku 2000. Spomínanie na holokaust. In *Art Communication & Popculture*, 2018, roč. 4, č. 1, s. 57 – 76.

<sup>3</sup> Pozri DUDKOVÁ, J. *Slovenský film v ére transkulturality*. Bratislava : Drewo a srd, 2011; FERENČUHOVÁ, M. *Odozvený čas. Filmové pramene, historiografia, dokumentárny film*. Bratislava : Slovenský filmový ústav, 2009.

riálu so sociálno-psychologickou analýzou procesov, ktorými je daný materiál utváraný v aparáte slovenskej kinematografie. Ambíciou autora je popísať pomalý proces ustanovenia hororu ako uznaného žánru v slovenskej kinematografii, od počiatkovej nedôvery kritickej a teoretickej obce až k jeho plnohodnotnému prijatiu. Význam jeho štúdie pre slovenské akademické prostredie možno vnímať predovšetkým v tom, že dokladá význam a vzájomnú nerozlučnosť humanitných (rozbor diel) a spoločensko-vedných (kvalitatívna analýza kritickej a teoretickej recepcie) prístupov vo výskume filmu.

Zorný uhol sociálnej psychológie si volí štúdia Miroslava Vlčeka, ktorá predstavuje tematickú analýzu desiatich interview so slovenskými producentmi dokumentárnych filmov. Závety analýzy približujú rôzne prístupy k produkcii dokumentárneho filmu na Slovensku, no predovšetkým demonštrujú premenu vo vnímaní Audiovizuálneho fondu (AVF) a Rozhlasu a televízie Slovenska v sociálnom poli slovenskej kinematografie. Štúdia tak otvára témy, ktoré sú v našom profesionálnom prostredí často vnímané problematcky, obzvlášť pre úzke prepojenia aktérov a aktérok v sociálnom poli slovenskej kinematografie.

Na kvalitatívny výskum nadväzuje štúdia Marka Urbana, ktorá z perspektívy digitálnych humanitných vied analyzuje význam centrálného postavenia režisérov a režisérok v sociálnom poli slovenskej kinematografie. Ústredné postavenie jednotlivých aktérov a aktérok bolo spojené s pozitívnym kritickým hodnotením, vyššou diváckou návštevnosťou, výškou rozpočtu a v prípade artového filmu i výškou príspevkov z AVF. Štúdia tak za pomoci kvantitatívnej analýzy podporuje predošlé závery kvalitatívnych výskumov a otvára možné budúce smerovanie v prepájaní rôznych metodologických prístupov.

Marek Urban